U.G. 4th Semester Examination - 2026

SANSKRIT

[MAJOR-IV]

Course Code : SANS-MJ-T-4

[NEP-2020]

Full Marks : 60 Time : $2\frac{1}{2}$ Hours

The figures in the right-hand margin indicate marks. Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

1. यथेच्छं दशप्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च प्रदीयन्ताम्। 2×10=20

i) वाल्मीकिरामायणानुसारम् अराजके जनपदे के दूरमध्वानं न गच्छन्ति? के च विवृतद्वारा: न शेरते?

ii) "आक्रन्दिता निरानन्दा साश्रुकण्टजनाविलाष्ट:' — एतै: विशेषणै: के निर्दिश्यन्ते? कुत्रपंक्तिरियमुपलभ्यते?

iii) द्विजानां मते इक्ष्वाकूणाम् अचिरादेव राजनिर्वाचनं कथमावश्यकम् आसीत्?

iv) "तथा राष्ट्रमराजकम्" — अराजकं राज्यं कै: सह उपमीयते?

v) वाल्मीकिरामायणानुसारम् "विद्युन्माली" "महास्वन:" इत्यनयो: पदयो: अर्थ: स्पष्टीक्रियताम्।

vi) "राजा स देवत्वमितो गत:" — इत्यत्र राजा इत्यनेन को बोद्य:? अस्मिन् श्लोके स: कै: सह उपमित:?

vii) अराजके जनपदे राजपुत्राणां कीदृशी दशा प्रादुर्भवति?

[Turn over]

viii) कानि षड्विधानि जीवसुखानि इति परिगण्यन्ते बिदुरमते?

ix) महामतिः विदुरः सत्यविषये महाराजधृतराष्ट्रं प्रति किं विशेषणद्वयमुक्तवान्?

x) ''प्रेष्यस्ते प्रेषितश्चैव'' — कस्योक्तिः? प्रेष्यशब्दस्य कोऽर्थः? प्रेष्यशब्देन को बोध्यः?

xi) वैयासिकोंमहाभारतस्य कोंऽशः युष्माकं पाठ्यः? कियत्सह्यकं पर्वेदम?

xii) विदुरमते को नाम मन्त्रविप्लवः? मन्त्रविप्लवेन किं भाव्यते?

xiii) पञ्चाग्निरूपेण लोके के पञ्च परिचर्य्याः भवन्ति?

xiv) ''अवान्यकालो वश्यात्मा'' — तात्पर्य लिख्यताम्?

xv) महाभारतोक्तदिशा कयोः द्वयोः कार्ययोः परित्यागेन मनुष्यः यशस्वी भवति?

2. Answer any **four** of the following questions as directed: 5×4=20

i) Translate into Bengali or English (any **one**):

a) यथा दृष्टिः शरीरस्य नित्यमेव प्रवर्तते
तथा नरेन्द्रो राष्ट्रस्य प्रभवः सत्यधर्मयोः।।

b) क्षिप्रं विजानाति चिरं शृणोदि विज्ञाय चार्थं भजते न कामात्।
नासंपृष्टो ह्युपयुङ्क्ते परार्थं तत्प्रज्ञानं प्रथमं पण्डितस्य।।

ii) ''अटन्ति राजमार्गेषु कुञ्जराः षष्टिहायनाः'' - Who are षष्टिहायनाः? What is the meaning of this word? Explain the view expressed in this context according to the अयोध्याकाण्ड of वाल्मीकिरामायण.

iii) ''विशिष्यते नरेन्द्रेण वृत्तेन महता ततः'' — Who is ''नरेन्द्र''? What is meant by ''महता वृत्तेन''? By virtue of what does the नरेन्द्र attain distinction, and whom does he thereby surpass?

iv) Describe briefly the गृहस्थधर्म as defined by विदुर.

v) Write a short note on विदुरनीति after महाभारत **OR** महर्षि वशिष्ठ after वाल्मीकिरामायण.

vi) Who are the six persons earning their livelihood depending on other six persons? Who are the six persons who ignore those to whom they are indebted to help?

3. Answer any **two** of the following questions selecting at least **one** from each group. 10×2=20

GROUP-A

a) यथेच्छं कस्यचिद**ेकस्य** श्लोकस्य व्याख्या सरलसुरगिरा देवनागर्या च लिख्यताम्। 6×1=6

i) नाराजके धनं चास्ति नास्ति भार्याप्यराजके।
इदमत्याहितं चान्यत्कुतः सत्यमराजके।।

ii) अभियुक्तं बलवता दुर्वलं हीनसाधनम्।
हृतस्वं कामिनं चौरमाविशान्ति प्रजागराः।।

iii) एकया द्वे विनिश्चित्य त्रींश्चतुर्भिर्वशे कुरु।
पञ्च जित्वा षड्विदित्वा सप्त हित्वा सुखी भव।।

b) यथेच्छं कस्यचिदेकस्य श्लोकांशस्य भावसम्प्रसारणं क्रियताम्।

$4\times1=4$

i) मत्स्या इव जना नित्यं भक्षयन्ति परस्परम्।

ii) तेऽपि भावाय कल्पन्ते राजदण्डनिपीडिता:।

iii) क्षमा गुणो ह्यशक्तानां शक्तानां भूषणं क्षमा।

GROUP-B

Answer any **one** of the following questions in Sanskrit OR Bengali OR English: $10\times1=10$

a) ''त्वमेव राजानमिहाभिषेचय'' – Who is referred to ''त्वम्'' here? Explain in detail the author's intention regarding the necessity of the coronation of a king. Whey does the author consider the royal coronation to be indispensable? 1+7+2=10

b) Describe the definitions of पण्डित as given by विदुर with illustrations as found in your prescribed text.

c) Critically analyze the character of विदुर as reflected in his instructions to धृतराष्ट्र according to your text.